

Per què restem a la comarca?

Publicat per [Lluís Calvo](#) [1] el 10/10/2016 - 09:52 | Última modificació: 10/10/2016 - 09:53

DEBAT 16

L'any 1933 el filòsof Martin Heidegger va escriure un article titulat "Per què restem a la província"[i] ("Warum bleiben wir in der Provinz") en què defensava el caràcter original de la vida pagesa enfront del brogit i els tràfecs artificials de la ciutat. Reclòs a la Selva Negra, en un petit refugi esdevingut cèlebre -Todtnauberg-, el pensador recelava de les mirades que idealitzaven la vida en el camp. Segons la seva visió és enmig de les tempestes de neu i de la foscor de les vesprades hivernals quan s'encén l'espurna de la pregunta filosòfica. Però no és això el més rellevant de l'article, sinó aquests mots en què l'autor parla d'allò que anomena existència pagesa (bäuerlichen Dasein):

"[Cal] mantenir la distància de l'existència pagesa, abandonar-la més que mai a la seva pròpia llei –no la toqueu!– per no arrossegar-la a una falsa xerrameca de literats sobre allò popular i l'amor a la terra. El pagès no vol ni necessita en cap cas aquesta exagerada amabilitat ciutadana. I que vol i requereix és el tacte reservat envers el seu propi ésser i la seva independència".

No cal dir que avui dia aquestes referències a la pagesia, en un moment en què a les masies s'hi arreceren bròkers, artistes, neururals i persones dedicades al sector de serveis, són anacròniques i poc aplicables a la nostra realitat. Però feu una prova: canvieu el mot pagesos per "habitants dels petits municipis" i us adonareu que la cosa comença a adquirir un nou sentit. Tenint en compte, és clar, que amb Heidegger sempre cal anar amb molta cura. No cal reiterar aquí el seu capteniment polític, mantingut al llarg dels anys sense rectificació, ni el seu concepte d'allò original. Hi ha també un heideggerisme català, ancorat en idealitzacions pretèrites i fortament escorat cap a l'essencialisme. Però l'esquivarem per centrar-nos en aquesta "amabilitat ciutadana" i en el "no la toqueu!" (Hände weg). I aquí rau el moll de l'os: en el fet de no tocar –o de no tocar excessivament– determinats aspectes dels petits municipis.

Dit això, anem a pams. En el món cultural dels petits municipis es presenten tres possibilitats: l'aportació exògena, la generació espontània dins del mateix teixit social i, com a equilibri del segon aspecte, la independència i la pròpia llei –per dir-ho en els termes del filòsof–, la qual cosa equival a la voluntat de defugir els models imposats per la ciutat i al recel envers els models al·lòctons més massificats. A partir d'aquí, i en termes ideals, s'imposaria un equilibri plausible. Perquè ni el tancament, sovint les grans aportacions culturals, socials i científiques vénen de fora, ni la conversió dels petits municipis en suburbis d'una Barcelona gegantina són models desitjables.

Si ens centrem en la dinàmica dels petits municipis cal dir, també, que hi ha pocs públics tan predisposats i entusiastes envers la cultura com el dels petits municipis. Hi influeix, segurament, el fet que les programacions són més esporàdiques que a les ciutats i sovint se centren en els mesos d'estiu. No és del tot senzill passar els llargs vespres hivernals en un poble petit. Per això quan hi ha la possibilitat d'una actuació musical, teatral o de circ, o bé d'un recital poètic, la rebuda sol ser més bona que si aquest mateix espectacle es programa a la ciutat. No hem de menystenir aquest potencial. Ara bé, de vegades les actuacions poden convertir-se en esdeveniments totalment al marge de la dinàmica cultural del poble. És llavors quan cal pouar en el teixit cultural del poble i de la comarca. I aquí entrem en la segona possibilitat abans esbossada. Les petites poblacions tenen una capacitat sorprenent a l'hora de crear accions que cohesionen els seus habitants i que tenen un sentit acrescut perquè

sorgeixen del mateix teixit local i comarcal. Els esdeveniments culturals, llavors, no s'han de fer de manera necessària en el nucli d'una població, sinó que de fet s'escampen per les masies o les agrupacions de cases, tal vegada antics municipis o nuclis pretèrits. No és un gran problema empassar-se revolts, fins i tot transitant per pistes emporlanades, o caminant enmig del bosc, per sendera arraulida, quan saps que a la fi t'espera una trobada d'acordionistes, de músics sense solfa o, tal vegada, l'actuació d'un grup estel·lar que té les seves arrels en qualsevol llogaret perdut. És per això que de vegades el tremp vital dels petits municipis és, en termes qualitatius, més elevat que el d'algunes ciutats, perquè contràriament a la creença comuna hi passen moltes coses i a més aquestes coses sovint tenen la seva raó de ser en les necessitats pròpies de la comunitat, no pas en les oficines de management i contractació, ni en les graelles dels programadors, tot i que també aquests últims han posat voraçment l'esguard en la vitalitat dels municipis, a través de festivals que massa sovint han reproduït els models urbanites més massificats.

I és justament aquí on rau la tercera possibilitat, justament la que considera que la cultura és també un viure, un paisatge, uns boscos, conreus i camins. I també, evidentment, un patrimoni natural, arquitectònic i etnològic. Una manera humana de relacionar-se amb la terra, sense mistificacions. Quan un alcalde afirma que "no tinc diners per a la cultura" tal vegada està enfortint, sense adonar-se'n, un món que no necessita pas aquests diners perquè ja existeix, perquè ja batega, perquè rau més enllà de les transaccions en què s'ha convertit tot allò que s'anomena indústria cultural, i que Adorno ja disseccionà de manera lúcida.

Aquesta possibilitat, però, té certament els seus perills. El món rural, el rerepaís i els petits municipis no són "reserves" aborígens més o menys pintoresques que han de servir per preservar una puresa original. I encara menys espais amplis perquè la gent de ciutat hi desenvolupi determinades activitats. Els petits municipis tenen dret a inversions, a equipaments, a tot allò que pugui millorar la qualitat de vida dels seus habitants. Però en el fons el nucli de la qüestió rau en un altre lloc. Perquè la veritable originalitat i independència dels petits municipis es troba, contràriament, en allò que ara mateix, mentre llegiu aquestes línies, ells ja són de manera plena, perquè són presents en tot el seu caràcter cultural sense haver de fer res més. En un moment en que les programacions culturals urbanes pateixen d'un cert adotzenament –les mateixes obres es veuen a tot arreu en moments diferents de l'any– i els clixés de les activitats culturals de tota mena funcionen de manera còmoda en els recintes i espais que els atorguem, els petits municipis són el revulsiu que ens pot recordar, precisament, que la cultura és una altra cosa i que no hi ha cultura sense vida espontània, sense que aquesta cultura sorgeixi de nosaltres mateixos, en el sentit més col·lectiu possible. Avui dia no hi ha res més penosament provincià que les nostres ciutats, farcides d'individus que cauen en el consum tronat de models externs. Els mateixos fenòmens, elements culturals i dispositius són identificables a Barcelona, Sydney, Singapur, Tòquio o Nova York. Però en un moment en què les connexions són mundials i ubiqües tan centrals són Sant Sadurn de Noya, Gavàs, Monars o La Figuera de la Calma, com l'Avenida Paulista, la Vendôme o la Diagonal. El que aconseguí Internet és ratificar allò que els místics i els savis, o la combinació de totes dues categories, ja havien formulat: la unió del macrocosmos i el microcosmos. Enfront de la globalització i l'estandarització galopants, els espais rurals i els petits municipis són nuclis ferotges de resistència, l'últim confí de la creació arrelada a l'entorn. No en va els nuclis petits han atret, des de fa segles, creadors d'índole ben diversa. És per això que Michel Collot^[ii], tot seguint l'escriptor Henri Raynal, ens recorda que per als artistes el paisatge és una reserva de forces, on cal desplegar la producció d'un llenguatge original, i no pas d'una forma que s'hagi de reproduir. Aquesta resistència, certament, també pot ser urbana. Es pot restar a la comarca i viure enmig de la metròpoli, des del profit dels fluxos però també des de l'anul·lació del brogit més tòxic de la cultura entesa com a màrqueting i objecte de consum. Hi ha, també, un eremitisme ciutadà. I cal destriar-ne les connexions amb la reserva de forces dels petits municipis.

I no obstant això els qui tresquem pels petits municipis sabem que l'última temptació que ens podem permetre és la de la idealització romàntica. Car aquesta resistència està allunyada de qualsevol puresa original. Els petits municipis també han de conviure entre purins i granges contaminants, autopistes, abocadors, residus i aigües tòxiques. Fins i tot l'aire embrutit de les àrees metropolitanes s'estén com una taca en temps de bonança anticiclònica. I els Airbus volen 10.000 metres per damunt de les fagedes, els carrascars i els conreus. Ara bé: molts habitants dels petits municipis adoren la tranquil·litat, però no volen viure aïllats ni marginats. Desitgen, també, serveis de qualitat. Malgrat tot les mancances hi són notables. Les comunicacions són dolentes, les cobertures no acostumen a ser ideals. I les escolaritzacions impliquen desplaçaments. Hi ha avantatges, sí, però també ha d'haver-hi predisposició a les incomoditats i els desplaçaments. Ja no hi ha temps, així doncs, per a la nostàlgia ni per a la idealització. Els pagesos que havien viscut en una certa continuïtat amb els seus ancestres, des del s. XVIII i en certa mesura des de l'Edat Mitjana, van fent el tomb. Els "anacronismes vivents", per dir-ho en mots de Pierre Bergounioux^[iii] (un cognom que és deformació francesa de l'occità vergonhos, tan proper al vergonyós català) ja s'han esvaït del tot. Ells són els darrers. I com Bergounioux adverteix, "demà tot s'haurà acabat". En molts pobles petits resten els últims testimonis d'una manera de fer ancestral. Caldria, si més no, recollir-ne el testimoni. El despoblament avança, tot i que noves fornades de joves s'instal·len als petits municipis a la recerca d'un futur, un factor de primer ordre en la dinamització cultural d'aquests nuclis. En qualsevol cas no hem d'oblidar que els petits municipis s'escampen per les zones menys habitades del país. A la Geografia de Catalunya de Lluís Solé i Sabarís^[iv] es parlava encara de "zones que rebutgen el poblament", tot i que avui sabem que no són les zones les que fomenten el rebuig, sinó la distribució de les activitats econòmiques, la manca d'encaix en les centralitats i l'abandó de les activitats tradicionals.

Les polítiques culturals dels petits municipis han d'afrontar, per tant, tres eixos imprescindibles: l'entrada de nova saba cultural, l'enfortiment del teixit cultural local i la preservació de les característiques pròpies com a possibilitat sempre oberta i, també, com afirmació d'una vida cultural que té lloc i flueix dins l'espai, sense necessitat d'adular la cultura de l'espectacle ni els dictats de les indústries culturals. No hem d'oblidar, en aquest sentit, que les àgores estan perdent la seva funció de transmissores i propagadores de la cultura. Avui dia els softwares es confegeixen des de cabanes o refugis situats enmig del bosc. La descentralització avança. Els avenços tecnològics ja no sorgeixen en les urbs de la vella Europa, sinó a les ciutats índies o xineses. I els models

estàndard de les nostres ciutats s'imposen com més va més, de manera que cal recórrer desenes de quilòmetres per trobar algun tret distintiu que no ens recordi allò que veiem arreu. El suburbi i la comarca tenen més trets comuns que no sembla. Marquen la diferència. Per tot plegat qui sap si, lentament o de manera apressada, haurem de retirar-nos cap als petits municipis a la recerca d'una cultura en què els llaços estrenyin la veracitat i fagocitin el soroll de fons. Per això, tal vegada, encara creiem en la cultura. Per això, fet i fet, restem a la comarca.

Lluís Calvo

[i] Podeu llegir-ne una traducció de Jorge Rodríguez, publicada originalment a la revista Eco, Bogotà, volum VI, 5 de març de 1963, en aquest [vinçle](#) [2]. El text original en alemany el podeu llegir [aquí](#) [3].

[ii] Michel Collot, Paysatge et poésie. Du romantisme à nous jours, Paris, José Corti, 2005, p. 166.

[iii] Pierre Bergounioux, Un peu de bleu dans le paysage, Paris, Éditions Verdier, 2001, p. 23 i 27.

[iv] Lluís Solé i Sabarís (director), Geografia de Catalunya, Barcelona, Editorial Aedos, 1958, Volum I, p. 356.

Etiquetes: desenvolupament territorial

- [4]

URL d'origen: <https://interaccio.diba.cat/blogs/2016/per-que-restem-comarca>

Enllaços:

[1] <https://interaccio.diba.cat/members/calvogl>

[2] <http://www.showingfilmawards.com/wp-content/uploads/2012/03/Art%C3%ADculo-Martin-Heidegger.pdf>

[3] <http://derfunke.info/?p=56>

[4] <https://interaccio.diba.cat/node/6704>